

บทที่ 3

ระบบการศึกษา และการจัดการศึกษาพิเศษ

การศึกษามีส่วนสำคัญและจำเป็นในการพัฒนาประเทศให้รุ่งเรืองทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และวัฒนธรรม เพราะการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรม และสร้างภูมิปัญญาให้แก่สังคม ระบบการศึกษาที่ดีจะต้องมีความยืดหยุ่น ให้ผู้เรียนได้เรียนตามความสนใจความพร้อมได้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา และตลอดชีวิต มีเครือข่ายการเรียนรู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ประเภทต่าง ๆ จากแหล่งต่าง ๆ ไปยังผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่อง

ระบบการศึกษาในประเทศไทย

การจัดการศึกษาในประเทศไทย เป็นการจัดการศึกษาสำหรับทุกคนโดยมีกฎหมายรองรับ เพื่อให้เยาวชนไทยได้รับสิทธิในการศึกษาอย่างทั่วถึง ครอบคลุมรวมทั้งผู้ที่มีความบกพร่องทางร่างกาย อารมณ์ สังคม การสื่อสาร และการเรียนรู้ หรือบุคคลที่ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือผู้ด้อยโอกาส ตามความต้องการจำเป็นเฉพาะบุคคลทั้งในการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

อำพร เรื่องศรี, (2556: ออนไลน์) กล่าวว่า ระบบการศึกษา หมายถึง การกำหนดหลักสูตร จุดมุ่งหมาย แนวนโยบาย ระบบการจัดและแนวทางในการจัดการศึกษา เพื่อให้การศึกษาช่วยพัฒนาชีวิตของคนไปในแนวทางที่พึงประสงค์ การศึกษาเป็นกระบวนการสร้างและพัฒนาประชากรของประเทศให้มีพลัง มีความสามารถที่จะพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าอย่างมีสันติสุข การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือพัฒนาพัฒนาประชากรและประเทศชาติ และการที่จะดำเนินไปได้ อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพจะต้องอาศัยกระบวนการศึกษาที่ได้รับการพัฒนาแล้ว

กระทรวงศึกษาธิการ, (2558:ออนไลน์) กล่าวไว้ว่า ระบบการศึกษา หมายถึง โครงสร้างของการศึกษาที่มีองค์ประกอบ เช่น ระดับชั้น และขั้นตอน ของการศึกษา ประเภทของการศึกษา และกระบวนการเรียนการสอน

สรุปได้ว่า ระบบการศึกษาในประเทศไทย หมายถึง การกำหนดหลักสูตร จุดมุ่งหมาย แนวนโยบาย ระบบการจัดและแนวทางในการจัดการศึกษา ดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีกระบวนการเหมาะสม เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลให้เป็นไปในแนวทางที่พึงปรารถนา

รูปแบบการจัดการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, (2542:5) กำหนดให้มีการจัดการศึกษาสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

1. การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและการประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน โดยในระดับชั้นประถมศึกษา 6 ปี (6 ระดับชั้น) การศึกษาชั้นมัธยมศึกษา ต่อดัน 3 ปี (3 ระดับชั้น) และการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี (3 ระดับชั้น) หรือระบบ 6-3-3

2. การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบวิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

3. การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม หรือแหล่งความรู้อื่น ๆ สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ให้มีการเทียบโอนผลการเรียน ที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกัน หรือต่างรูปแบบได้ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน การสอน และจะส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดได้ทั้ง 3 รูปแบบ

สรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการศึกษาในประเทศไทยมี 3 รูปแบบ คือ การจัดการศึกษาในระบบ การจัดการศึกษานอกระบบ และการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้ตามความต้องการและตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล

รูปแบบในการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

การจัดการศึกษาพิเศษ เป็นการจัดการศึกษาให้กับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ที่มีข้อจำกัดในการดำรงชีวิต เนื่องจากสภาพความบกพร่องทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ สติปัญญา โดยคำนึงถึงศักยภาพ ความถนัด ความสนใจและความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล การจัดการศึกษาพิเศษจึงเป็นการเติมเต็ม เพื่อให้บุคคลที่มีความต้องการพิเศษได้รับบริการด้วยวิธีที่หลากหลายตามความแตกต่าง และจัดให้อย่างทั่วถึง ต่อเนื่อง โดยมีนักสหวิชาชีพสนับสนุนและการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องจากทุกภาคส่วน

รูปแบบในการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในประเทศไทย มีแนวคิดจากนักวิชาการที่หลากหลาย ดังนี้

เอกราช ลือชา, (2550: 8-10) ได้กล่าวถึง รูปแบบการจัดการศึกษาพิเศษ มี 2 รูปแบบ ดังนี้

1. โรงเรียนเฉพาะความพิการ

โรงเรียนเฉพาะความพิการ หมายถึง การจัดการศึกษาในรูปแบบของโรงเรียนการศึกษาพิเศษ เฉพาะประเภทความพิการแต่ละประเภท โดยจัดให้ทุกระดับตั้งแต่เตรียมความพร้อมก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา มีทั้งสายสามัญ และสายอาชีพ มีการจัดทำหลักสูตรเฉพาะประเภทความพิการ

ที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของแต่ละกลุ่ม มีการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล มีบุคลากรที่เชี่ยวชาญ รวมทั้งมีสื่อเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก และบริการที่เพียงพอและมีคุณภาพ

2. การจัดการเรียนร่วม

การเรียนร่วม เป็นการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษเข้าไปในระบบการศึกษาทั่วไปมีการร่วมกิจกรรม และใช้ช่วงเวลาช่วงใดช่วงหนึ่งในแต่ละวัน ระหว่างผู้เรียนพิเศษกับผู้เรียนปกติ ซึ่งอาจจัดได้หลายลักษณะดังนี้

2.1 ชั้นเรียนปกติเต็มเวลา เป็นการจัดให้ผู้เรียนพิการเข้าเรียนในชั้นเรียนเต็มเวลา โดยมีครูประจำชั้นดูแลรับผิดชอบ และนักเรียนไม่ได้รับบริการทางการศึกษาพิเศษ แต่ครูผู้รับผิดชอบ และนักเรียนที่ได้รับบริการทางอ้อม เช่น

2.1.1 ครูเข้ารับการฝึกอบรมเทคนิคการสอนพิเศษ

2.1.2 ได้รับความช่วยเหลือจากครูการศึกษาพิเศษในการสร้างเจตคติเชิงบวก และให้เกิดการยอมรับผู้เรียนพิการ

2.1.3 นักเรียนได้รับบริการสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และความช่วยเหลือตามความต้องการจำเป็นของผู้เรียน

2.2 ชั้นเรียนปกติเต็มวัน และบริการปรึกษาหารือ เป็นการจัดให้ผู้เรียนพิการเข้าเรียนในชั้นปกติเต็มวัน โดยอยู่ในความรับผิดชอบของครูประจำชั้น แต่มีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านให้ความช่วยเหลือครูประจำชั้น และครูประจำวิชา เช่น ครูการศึกษาพิเศษ ทำหน้าที่เป็นครูสอนเสริมหรือนักจิตวิทยา

2.3 ชั้นเรียนปกติเต็มวันและบริการครูเดินสอน เป็นการจัดให้ผู้เรียนพิการเรียนในชั้นปกติเต็มเวลา โดยอยู่ในความรับผิดชอบของครูประจำชั้น แต่ได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือโดยตรงจากครูเดินสอน ตามตารางที่กำหนดหรือเมื่อมีความจำเป็นครูเดินสอนอาจเป็นนักกายภาพบำบัดนักกิจกรรมบำบัด ครูแก้ไขการพูด หรือครูการศึกษาพิเศษ ที่เดินทางไปให้บริการตามโรงเรียนต่าง ๆ แก่ผู้เรียนพิการทั้งในและนอกห้องเรียน

2.4 ชั้นเรียนปกติเต็มวันและบริการสอนเสริม เป็นการจัดให้ผู้เรียนพิการเข้าชั้นเรียนเต็มเวลาโดยอยู่ในความดูแลของครูประจำชั้น แต่ได้รับการสอนเพิ่มเติม หรือสอนเสริมจากครูการศึกษาพิเศษที่ประจำห้องสอนเสริมตามกำหนดตารางการเรียน โดยเรียนบางเวลาและบางวิชา ครูสอนเสริมอาจสอนเนื้อหาที่ผู้เรียนมีความบกพร่อง หรือทักษะที่มีความต้องการจำเป็น เช่น ภาษามือสำหรับผู้เรียน หูหนวก ทักษะการทำความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมและการเคลื่อนไหวสำหรับผู้เรียนตาบอด

2.5 ชั้นเรียนพิเศษและชั้นเรียนปกติ เป็นการจัดให้ผู้เรียนพิการเรียนในชั้นเรียนพิเศษ และเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติตามความเหมาะสม โดยอาจเรียนร่วมในบางวิชา เช่น พลศึกษา ศิลปศึกษา ดนตรี-นาฏศิลป์ การงานพื้นฐานอาชีพ โดยมีครูการศึกษาพิเศษและครูประจำชั้นร่วมกันทำงาน

2.6 ชั้นเรียนพิเศษในโรงเรียนปกติ เป็นการจัดชั้นเรียนพิเศษเต็มเวลาร่วมกับเพื่อนพ้อง โดยมีครูประจำชั้นเป็นผู้สอนเองทุกวิชา ผู้เรียนมีโอกาสเข้าร่วมบางกิจกรรมกับผู้เรียนปกติ เช่น เข้าแถวเคารพธงชาติ สวดมนต์ไหว้พระ การรับประทานอาหารเช้า การไปทัศนศึกษา เป็นต้น

การจัดการเรียนร่วมทั้ง 6 รูปแบบ จะจัดแบบใดขึ้นอยู่กับพิจารณาความต้องการจำเป็นพิเศษร่วมกันจากหลาย ๆ ฝ่าย ได้แก่ ผู้ปกครอง ตัวผู้เรียน ผู้บริหาร ครู และนักสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

ภาพที่ 3.1 รูปแบบการจัดการเรียนร่วม

ตงยา อินจำปา, (2560: 6-9) ได้กล่าวถึง รูปแบบการจัดการศึกษาพิเศษ มี 7 รูปแบบ ดังนี้

1. การเรียนร่วม

การเรียนร่วม เป็นการจัดให้ผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ เข้าไปในระบบการศึกษาปกติ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนและทำกิจกรรมร่วมกับผู้เรียนปกติ โดยมีครูปกติและครูการศึกษาพิเศษร่วมมือและรับผิดชอบร่วมกัน (Collaboration) สามารถจัดได้ 6 รูปแบบ ดังนี้

1.1 ชั้นเรียนปกติเต็มวัน ผู้เรียนจะเรียนในชั้นเรียนเต็มเวลา และอยู่ในความรับผิดชอบของครูประจำชั้น โดยไม่ได้รับบริการทางการศึกษาพิเศษ

1.2 ชั้นเรียนปกติเต็มวันและบริการปรึกษาหารือ ผู้เรียนจะเรียนในชั้นเรียนปกติเต็มเวลา และอยู่ในความรับผิดชอบของครูประจำชั้น ครูประจำชั้นหรือครูปกติจะได้รับคำแนะนำหรือการบริการสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ จากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในเรื่องการศึกษาปกติและการศึกษาพิเศษ เช่น นักจิตวิทยา ครูการศึกษาพิเศษ เป็นต้น

1.3 ชั้นเรียนปกติเต็มวันและบริการครูเดินสอน ผู้เรียนจะเรียนในชั้นเรียนปกติเต็มเวลาและอยู่ในความรับผิดชอบของครูประจำชั้น แต่จะได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากครูเดินสอนตามตารางที่กำหนดหรือเมื่อมีความจำเป็น ซึ่งครูเดินสอนจะเดินทางไปให้บริการตามโรงเรียนต่างๆ ทั้งในและนอกห้องเรียน รวมถึงการให้บริการช่วยเหลือแก่ครูปกติทั้งด้านการสอน และหรือการปรับพฤติกรรม

1.4 ชั้นเรียนปกติเต็มวันและบริการสอนเสริม ผู้เรียนจะเรียนในชั้นเรียนปกติเต็มวันและอยู่ในความรับผิดชอบของครูประจำชั้น แต่ได้รับการสอนเสริมจากครูการศึกษาพิเศษที่ประจำอยู่ห้องสอนเสริมทั้งบางเวลาและบางวิชา หรือทักษะที่ผู้เรียนมีความต้องการจำเป็นพิเศษ เช่น ทักษะการทำ ความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมและการเคลื่อนไหว (Orientation & Mobility: O & M) สำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น หรือภาษามือสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน เป็นต้น

1.5 ชั้นเรียนพิเศษและชั้นเรียนปกติ ผู้เรียนจะเรียนในชั้นเรียนพิเศษกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ และผู้เรียนจะเรียนร่วมในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีและสุขศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เป็นต้น

1.6 ชั้นเรียนพิเศษในโรงเรียนปกติ ผู้เรียนจะเรียนในชั้นเรียนพิเศษเต็มเวลาและเรียนกับครูประจำชั้นทุกวิชาจะเข้าร่วมกิจกรรมกับผู้เรียนปกติ เช่น กิจกรรมเข้าแถวเคารพธงชาติ การรับประทานอาหาร การไปทัศนศึกษา กีฬาสี ช่วงเทศกาลต่างๆ เป็นต้น

2. โรงเรียนศึกษาพิเศษเฉพาะความพิการ

โรงเรียนศึกษาพิเศษเฉพาะความพิการ เป็นการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนพิการแต่ละประเภท โดยจัดในทุกระดับตั้งแต่เตรียมความพร้อมก่อนวัยเรียนจนถึงระดับมัธยมศึกษา ซึ่งมีทั้งสายสามัญและสายอาชีพ มีการปรับหลักสูตรเฉพาะประเภทความพิการให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของแต่ละกลุ่ม มีการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล มีสหวิทยาการ รวมทั้งมีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ เทคโนโลยีและบริการต่างๆ ที่เพียงพอและมีคุณภาพ

3. การจัดโดยครอบครัว

การจัดโดยครอบครัว เป็นการให้สิทธิแก่บุคคลและครอบครัวที่มีผู้เรียนพิการในการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นทางเลือกสำหรับครอบครัวที่ต้องการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็น ค่านิยม ทัศนคติ สภาพเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละครอบครัว ซึ่งสามารถจัดได้ดังนี้

3.1 ผู้เรียนลงทะเบียนกับโรงเรียนแม่ข่ายในพื้นที่หรือศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด เพื่อรับสิทธิและการอุดหนุนต่างๆ ตามระเบียบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

3.2 จัดกลุ่มแบบชั้นเรียนหรือเรียนทางไกล หรือเรียนด้วยตนเองตามความเหมาะสมกับสภาพความพิการ

4. การจัดโดยชุมชน

การจัดโดยชุมชน เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชน องค์กรเอกชนหรือสถาบันทางสังคม มีสิทธิในการจัดการศึกษา เกิดจากแนวคิดแบบประชาธิปไตยหรือเสรีภาพในการจัดการศึกษา ที่เปิดให้ชุมชน ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผลและร่วมรับประโยชน์ การจัดโดยชุมชนหรือองค์กรที่มีคนพิการ อาจจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้สำหรับคนพิการหรือร่วมกับหน่วยงานที่จัดการศึกษานอกโรงเรียนจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่คนพิการ หรืออาจจัดบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม และเตรียมความพร้อมผู้เรียนพิการในชุมชนในรูปแบบกลุ่มช่วยเหลือหรือศูนย์ผู้เรียนเล็ก โดยมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำเขต โรงเรียนศึกษาพิเศษโรงเรียนเฉพาะความพิการ องค์กรที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

5. การจัดในสถานพยาบาล

การจัดในสถานพยาบาล เป็นการจัดให้ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสุขภาพและเจ็บป่วยเรื้อรัง ซึ่งต้องได้รับการดูแลรักษาในสถานพยาบาลระยะหนึ่ง อาจจัดการศึกษาในสถานพยาบาลไปพร้อมๆ กับการฟื้นฟูทางการแพทย์ ซึ่งการจัดในสถานพยาบาลจัดได้ดังนี้

5.1 สอนเป็นรายบุคคลตามเตียงผู้ป่วย เป็นการจัดการศึกษาให้ผู้ป่วยที่ไม่สามารถเคลื่อนไหวจากเตียงได้

5.2 อาจจะสอนเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มเล็กๆ 2-3 คน

5.3 สอนในห้องเรียน เป็นการจัดการศึกษาที่ผู้ป่วยเรียนร่วมกันประมาณ 5-10 คน ในชั้นเรียนพิเศษในสถานพยาบาล โดยครูการศึกษาพิเศษเป็นผู้สอนและประสานงานกับโรงเรียนที่ผู้เรียนเคยเรียนก่อนเข้ารับการรักษา

5.4 แนะนำผู้ปกครอง เป็นการให้ความรู้แก่ผู้ปกครองในการช่วยเหลือผู้เรียนได้อย่างถูกต้องเมื่อผู้เรียนกลับไปพักที่บ้าน

6. การจัดในศูนย์การศึกษาพิเศษ

การจัดในศูนย์การศึกษาพิเศษ เป็นการจัดให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่ผู้เรียนพิการ และครอบครัว เตรียมความพร้อมแก่ผู้เรียนพิการก่อนวัยเรียนหรือผู้พิการภายหลังก่อนส่งไปเรียนร่วม รวมถึงการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ เทคโนโลยี บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา

7. การจัดการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย

การจัดการศึกษานอกระบบ เป็นการจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบวิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการจัดการการศึกษา การวัดและประเมิน ซึ่งเป็นเงื่อนไขความสำเร็จการศึกษาของผู้ที่มีความต้องการพิเศษที่แตกต่างจากผู้เรียนทั่วไป โดยคำนึงถึงความสามารถของแต่ละบุคคล เนื้อหาหรือหลักสูตรจะต้องมีความสอดคล้องกับความต้องการจำเป็น และสภาพความพิการ

ส่วนการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดการศึกษาที่จัดให้ผู้เรียนหรือผู้ที่มีความต้องการพิเศษได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ตามศักยภาพและโอกาส รวมทั้งสำหรับผู้เรียนหรือผู้ที่มีความต้องการพิเศษที่ไม่อาจเรียนรู้หรือได้รับประโยชน์จากวิธีการเรียนด้วยระบบอื่นใด โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งความรู้ต่างๆ ซึ่งการจัดทั้ง 2 รูปแบบ มีลักษณะการจัดดังนี้

1. การมีหลักการร่วมกัน คือ

1.1 ไม่กำหนดอายุ

1.2 หลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอนหลากหลายเหมาะสมกับความแตกต่าง

ของผู้เรียน

1.3 ส่งเสริมระบบเครือข่ายในการจัดการศึกษา เพื่อผู้เรียนหรือผู้ที่มีความต้องการพิเศษ

2. จัดให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

2.1 เพื่อให้ผู้เรียนหรือผู้ที่มีความต้องการพิเศษได้รับโอกาสทางการศึกษาเต็ม

ตามศักยภาพ

2.2 เพื่อให้ผู้เรียนหรือผู้ที่มีความต้องการพิเศษ สามารถปรับตัวให้เข้ากับชุมชนและ

ท้องถิ่น

2.3 เพื่อให้ครอบครัว ชุมชน องค์กรเอกชนและสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

สำหรับผู้เรียนหรือผู้ที่มีความต้องการพิเศษรูปแบบการจัด จัดได้ 3 แนวทาง คือ

2.3.1 แนวทางการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ

2.3.2 แนวทางการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายอาชีพ

2.3.3 แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย การจัดการการศึกษาพิเศษ

จัดได้หลายรูปแบบ ทั้งการเรียนร่วมโรงเรียนศึกษาพิเศษเฉพาะความพิการ การจัดโดยครอบครัว การจัดโดยชุมชน การจัดในสถานพยาบาล การจัดในศูนย์การศึกษาพิเศษ การจัดการศึกษานอกระบบ และตามอัธยาศัย แต่ไม่ว่าจะจัดในรูปแบบใดควรคำนึงถึงสภาพความบกพร่องและความสามารถของผู้เรียนเป็นสำคัญ

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, (2561: 1-11) ได้กล่าวถึง รูปแบบการจัดการศึกษาพิเศษ มี 5 รูปแบบ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษ

ศูนย์การศึกษาพิเศษ เป็นสถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษานอกระบบหรือตามอัธยาศัย แก่คนพิการ ตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการจนตลอดชีวิต และจัดการศึกษาอบรมแก่ผู้ดูแลคนพิการ ครู บุคลากรและชุมชน รวมทั้งจัดสื่อ เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก บริการและความช่วยเหลืออื่นใด ตลอดจนปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กำหนดในประกาศกระทรวง

ศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. จัดและส่งเสริม สนับสนุนการศึกษาในลักษณะศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention: EI) และเตรียมความพร้อมของคนพิการ เพื่อเข้าสู่ศูนย์พัฒนาผู้เรียนเล็ก โรงเรียนอนุบาล โรงเรียนเรียนร่วม โรงเรียนเฉพาะความพิการ ศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น
2. พัฒนาและฝึกอบรมผู้ดูแลคนพิการ บุคลากรที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการ
3. จัดระบบและส่งเสริม สนับสนุนการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program: IEP) สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา สำหรับคนพิการ
4. จัดระบบบริการช่วงเชื่อมต่อสำหรับคนพิการ (Transitional Services)
5. ให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยครอบครัวและชุมชน ด้วยกระบวนการทางการศึกษา
6. เป็นศูนย์ข้อมูล รวมทั้งจัดระบบข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาสำหรับคนพิการ
7. จัดระบบสนับสนุนการจัดการเรียนร่วม และประสานงานการจัดการศึกษา สำหรับคนพิการในจังหวัด
8. ภาระหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนดหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

ศูนย์การศึกษาพิเศษแบ่งเป็น ศูนย์การศึกษาพิเศษส่วนกลางกรุงเทพมหานคร ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษาจำนวน 12 เขตการศึกษา และศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด จำนวน 64 จังหวัด

2. การจัดการศึกษาของโรงเรียนเฉพาะความพิการ

โรงเรียนเฉพาะความพิการ เป็นสถานศึกษาของรัฐหรือเอกชนที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการโดยเฉพาะ ทั้งในลักษณะอยู่ประจำ ไป-กลับ และรับบริการที่บ้าน

บทบาทหน้าที่ของโรงเรียนเฉพาะความพิการ ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีบทบาทหน้าที่ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ดังนี้

1. จัดทำนโยบาย แผนพัฒนาการศึกษาสำหรับคนพิการ ด้านวิชาการ บุคคล งบประมาณ และบริหารทั่วไป
2. จัดตั้งและบริหารงบประมาณ
3. พัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน พัฒนาการเรียนรู้ ส่งเสริมศักยภาพฟื้นฟู บำบัดที่สอดคล้องเหมาะสมกับศักยภาพคนพิการ

4. ออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ แนวปฏิบัติ ที่สอดคล้องกับการจัดการศึกษา
ในแต่ละระดับ

5. กำกับ ติดตาม ประเมินผล ตามแผนงานและโครงการ
6. ระดมทรัพยากร ดูแลรักษาทรัพย์สินของทางราชการ
7. จัดระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
8. ส่งเสริมความเข้มแข็งระหว่างสถานศึกษากับชุมชน

การจัดการศึกษาผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในรูปแบบของโรงเรียน
เฉพาะความพิการ เป็นการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ในระดับปฐมวัย และการศึกษาขั้นพื้นฐาน
สำหรับโรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน มีจำนวนทั้งสิ้น 48 โรงเรียน ใน 36 จังหวัด

3. การจัดการศึกษาของโรงเรียนเรียนรวม

การเรียนรวม (Inclusive Education) เป็นกระบวนการจัดการศึกษาที่จัดให้นักเรียน
ในวัยเดียวกันทุกคนได้เข้าเรียนในชั้นเรียนเดียวกันให้ได้มากที่สุด โดยไม่มีข้อจำกัดในความแตกต่าง
ของนักเรียนแต่ละคนมีการปรับหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนการสนับสนุนบริการ
และความช่วยเหลือที่ตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียนรายบุคคล เพื่อให้นักเรียน
เข้าถึงการเรียนรู้และกิจกรรมต่าง ๆ ได้ในสภาพแวดล้อมที่มีข้อจำกัดน้อยที่สุด สำหรับการจัด
การศึกษาผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในประเทศไทยที่ผ่านมา ได้มีการจัดการเรียนร่วม
ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาให้แก่บุคคลที่มีความบกพร่องประเภทต่างๆ ได้เรียนร่วมกับนักเรียนปกติ
ทั่วไปนั้น จะต้องคำนึงถึงความหมายของผู้เรียนแต่ละบุคคล โดยใช้แผนการศึกษาเฉพาะบุคคล
เป็นตัวกำหนดรูปแบบการจัดการเรียนร่วมในแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับผู้เรียน โดยได้รับความร่วมมือ
สนับสนุนและความร่วมมือจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ให้ผู้เรียนได้เข้าเรียนร่วมมากที่สุด เพื่อผู้เรียน
สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข ในภาษาอังกฤษมีคำที่มีความหมายเกี่ยวกับการเรียนร่วม
2 คำ คือ Mainstreaming หมายถึง การเรียนร่วมเต็มเวลานั้นคือ ผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็น
พิเศษ จะถูกส่งเข้าไปเรียนในห้องเรียนสำหรับผู้เรียนทั่วไปทุกอย่าง และไม่มีการบริการเพิ่มเติม
สำหรับผู้เรียนประเภทนี้ Integration หมายถึง การเรียนร่วมระหว่างผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็น
พิเศษกับผู้เรียนทั่วไป แต่เป็นการเรียนร่วมบางเวลา นั่นคือ ผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ
จะเข้าไปเรียนร่วมในชั้นปกติบางเวลาเท่านั้น และมีความหมายรวมไปถึงการจัดการชั้นพิเศษในโรงเรียน
ปกติด้วย

4. การจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ

ศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ เป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ หรือ
ตามอัธยาศัยแก่คนพิการโดยเฉพาะ โดยหน่วยงานการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัวยุ ชุมชน
องค์กร เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ

โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์และสถาบันทางสังคมอื่นเป็นผู้จัด ตั้งแต่ระดับ การศึกษาปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐานอาชีวศึกษา อุดมศึกษาและหลักสูตรระยะสั้น

วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เฉพาะความพิการ

1. เพื่อให้ครอบครัวมีความตระหนักรู้ในเรื่องการดูแลและพัฒนาศักยภาพผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ
2. เพื่อให้ครอบครัวมีความรู้ ความเข้าใจ มีเจตคติที่ดี และทักษะ สามารถพัฒนา ศักยภาพผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษได้
3. เพื่อให้ครอบครัว มีการรวมกลุ่ม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเสริมสร้างกำลังใจซึ่งกันและ กัน ตลอดจนมีการสร้างเครือข่ายในทุกระดับ
4. เพื่อให้ผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ มีพัฒนาการเต็มศักยภาพ และสามารถ อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

หลักสูตรที่ศูนย์การเรียนรู้เฉพาะความพิการ สามารถดำเนินการจัดการศึกษา ได้แก่

1. หลักสูตรการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม
2. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย
3. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. หลักสูตรการศึกษาระดับอาชีวศึกษา
5. หลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา
6. หลักสูตรการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย
7. หลักสูตรระยะสั้น

5. รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือก

การศึกษาทางเลือก (Alternative Education) เป็นการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนที่ไม่ประสงค์จะเรียนในระบบการศึกษาตามปกติ ซึ่งมีเหตุผลมาจากพื้นฐานของบุคคลตามปรัชญาความเชื่อทางการศึกษาและการเรียนรู้หรือตามปรัชญาความเชื่อ ทางการเมือง ปรัชญาความเชื่อทางศาสนาและความศรัทธา หรือเป็นการสนองความต้องการส่วนบุคคลเป็นการเฉพาะมิใช่การศึกษาที่จัดให้กับบุคคลทั่วไป หรือแม้กระทั่งการสนองตอบของบุคคล ที่จะปฏิเสธระบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในการศึกษา ระบบปกติ

การจัดการศึกษาทางเลือกในปัจจุบัน สามารถเห็นได้จากรูปแบบของโรงเรียนวิถีธรรมชาติ โรงเรียนวิถีธรรมชาติการสอนแบบ Home-based learning หรือ Home-school เป็นต้น ซึ่งมีจุดเน้นที่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหาหลักสูตร การจัดบรรยากาศให้เข้ากับวิถีของ ชุมชน และความเชื่อเป็นหลัก

วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการศึกษาทางเลือก

1. เพื่อให้การเรียนรู้ เป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทุกด้าน
2. เพื่อแก้ปัญหาของระบบการศึกษาในปัจจุบัน เป็นทางเลือกให้แก่ประชาชนทุกกลุ่ม ให้ได้รับการศึกษาที่เหมาะสม และเป็นเครื่องมือพัฒนามนุษย์ในระดับปัจเจกบุคคล
3. เพื่อกระจายอำนาจการจัดการศึกษาไปยังประชาชน ให้มีสิทธิและเสรีภาพในการจัดการศึกษาด้วยตนเอง

รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือก มีความยืดหยุ่นและหลากหลาย สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนและกระบวนการเรียนรู้รวมทั้งเนื้อหา สารที่เรียนรู้ แนวทางการศึกษาทางเลือกในประเทศไทย มีดังนี้

1. การศึกษาทางเลือกที่จัดโดยครอบครัวหรือโฮมสคูล ซึ่งครอบคลุมทั้งแบบครอบครัวเดี่ยว กลุ่มและเครือข่ายครอบครัว
2. การศึกษาทางเลือกที่อิงกับระบบโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนที่สามารถจัดหลักสูตร หรือกระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างไปจากโรงเรียน ตามแนวกระแสหลักทั่วไป เน้นนวัตกรรมการเรียนรู้ การทดลองปฏิบัติ หรือประสบการณ์ เช่น โรงเรียนรุ่งอรุณ โรงเรียนหมู่บ้านผู้เรียน เป็นต้น
3. การศึกษาทางเลือกสายครูภูมิปัญญา ได้แก่ พ่อครู ประชาชนชาวบ้าน ที่มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาความรู้แก่ผู้เรียน เช่น ศิลปะ การช่าง ด้านเกษตรกรรม การแพทย์พื้นบ้าน สมุนไพร เป็นต้น
4. การศึกษาทางเลือกสายศาสนาและวิถีปฏิบัติธรรม จัดการเรียนรู้แก่สมาชิกทั้งแนวเศรษฐกิจพอเพียง ต่อต้านการบริโภคนิยม การปฏิบัติสมาธิในแนวต่าง ๆ ตามวิถีความเชื่อ
5. การศึกษาทางเลือกที่เป็นสถาบันนอกระบบ ได้แก่ กลุ่มกิจกรรมทางการศึกษาที่มีการจัดหลักสูตรหรือกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง ไม่อิงกับหลักสูตรรัฐ มีทั้งแบบเสียค่าใช้จ่ายและไม่เสียค่าใช้จ่าย เช่น มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน เสริมสิขาลัย สถาบันเรียนรู้ขององค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) เป็นต้น
6. การศึกษาทางเลือกกลุ่มการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม เป็นการเรียนรู้ที่กว้างขวาง หลากหลายที่สุด มีผลในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ทั้งกลุ่มการเรียนรู้ ผ่านกลุ่มกิจกรรมชุมชน การสืบสาน ภูมิปัญญา การฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม การอนุรักษ์ทรัพยากร การแพทย์พื้นบ้าน การสาธารณสุข การจัดการปัญหาชุมชน ผู้เรียน และสตรี เป็นต้น
7. การศึกษาทางเลือกผ่านสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ ทั้งที่เป็นสื่อมวลชน เช่น นิตยสารหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ สื่อชุมชน อินเทอร์เน็ต ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สถานที่ท่องเที่ยว หรือแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ

สรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการศึกษาพิเศษ มีหลากหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับความต้องการของการนำไปใช้ ประกอบด้วย 7 รูปแบบ 1. การจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษ 2. การจัดการศึกษาของโรงเรียนเฉพาะความพิการ 3. การจัดการศึกษาของโรงเรียนเรียนรวม 4. การจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ 5. การจัดการศึกษาโดยครอบครัว 6. การจัดการศึกษาโดยชุมชน 7. การจัดการศึกษาโดยสถานพยาบาล

แนวทางในการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษแต่ละประเภท

1. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น

บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น จะมีลักษณะแตกต่างไปจากผู้เรียนบกพร่องประเภทอื่น ๆ เนื่องจากผู้เรียนเหล่านี้ต้องการให้คนอื่นปฏิบัติต่อพวกเขาเหมือนคนปกติ พัฒนาการทางภาษาของผู้เรียนช้ากว่าผู้เรียนปกติเล็กน้อยแต่ทักษะภาษาไม่แตกต่างกัน ความสามารถทางสติปัญญาเหมือนผู้เรียนปกติ แต่การสร้างความคิดรวบยอดต่อสิ่งต่าง ๆ ช้ากว่า ทักษะการเคลื่อนไหวของผู้เรียนจะเป็นไปด้วยความล่าช้า บางครั้งมีปัญหาจึงต้องฝึกให้รู้จักสิ่งแวดล้อมและการเคลื่อนไหวที่ถูกต้อง การปรับตัวของผู้เรียนมีบ้าง ในกรณีที่สังคมมีเจตคติที่ไม่ถูกต้อง แต่โดยสภาพรวมผู้เรียนสามารถอยู่ในสังคมเพื่อน ๆ ผู้เรียนปกติได้ดี ดังนั้น การจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นจึงควรจัดดังนี้

1.1 หลักสูตรเนื่องจากผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น มีข้อจำกัดทางสายตาดูไม่สามารถใช้สายตาที่เหลืออยู่ให้เกิดประโยชน์ในการเรียนรู้ได้ ดังนั้นหลักสูตรสำหรับผู้เรียนเหล่านี้จึงต้องปรับให้เหมาะสมกับผู้เรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เรียนตาบอด อย่างไรก็ตามโดยสภาพรวมแล้วหลักสูตรควรใช้เหมือนกับผู้เรียนปกติให้มากที่สุด

1.2 สิ่งที่จะต้องดำเนินการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น มีอยู่ 4 ประการ

1. อักษรเบรลล์ (Braille) การสอนอักษรเบรลล์กับผู้เรียนที่บกพร่องทางการเห็นนี้ ใช้กับผู้เรียนที่ตาบอดสนิท หรือมีการเห็นหลงเหลืออยู่น้อยมากจนไม่สามารถใช้สายตาดูเรียนรู้ได้

2. การใช้การเห็นที่เหลืออยู่ ด้วยปัญหาจากการอ่านอักษรเบรลล์และด้วยความจริงที่ว่าผู้บกพร่องทางการเห็น ส่วนมากยังมีการเห็นที่เหลืออยู่บ้างที่จะนำมาใช้ประโยชน์ได้ ผู้บกพร่องทางการเห็นในปัจจุบัน จึงได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้อ่านด้วยสายตาให้มากที่สุด เนื่องจากปัจจุบันความก้าวหน้าทางการพิมพ์ สามารถปรับขยายให้ตัวอักษรมีขนาดเท่าใดก็ได้ที่เหมาะสมกับระดับการเห็นของผู้เรียน ประกอบกับสามารถใช้แว่นขยายหรือจอภาพโทรทัศน์ หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์ขยายตัวอักษรให้ตัวโตได้หลายเท่าของตัวพิมพ์ปกติ

3. การฝึกทักษะการฟัง (Listening Skills) ปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีสูง ทำให้ทักษะการฟังของคนบกพร่องทางการเห็นมีมากขึ้นด้วย การใช้ทักษะการฟังมีความสะดวก

และรวดเร็วกว่าการใช้อักษรเบรลล์เป็นอย่างมาก ซึ่งปัจจุบันผู้บกพร่องทางการเห็นเป็นจำนวนมาก จึงนิยมใช้การฟังมากขึ้น ฟังจากเทป หรือเครื่องที่บันทึกเสียงคอมพิวเตอร์มากขึ้นเป็นลำดับ อย่างไรก็ตาม การใช้การฟังมากเกินไปจะทำให้มีข้อเสีย คือ ผู้เรียนที่พอมองเห็นเหลืออยู่บ้างไม่พยายามใช้สายตาที่เหลืออยู่ของตน ประการต่อมาการบันทึกเสียงไม่สามารถบันทึกสำหรับทุกสิ่งทุกอย่างได้ทั้งหมด

4. การฝึกการเคลื่อนไหว (Mobility Training) ถือเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อผู้บกพร่องทางการเห็นอย่างมาก เพราะจะต้องใช้ในการเดินทางและเคลื่อนไหวด้วยตนเองไปในที่ต่าง ๆ โดยอิสระ การเคลื่อนไหวจำเป็นต้องฝึก คือ การทำความคุ้นเคยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการเคลื่อนไหว การทำความคุ้นเคยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ผู้เรียนคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมว่ามีอะไรอยู่ที่ไหน จะใช้ประโยชน์อย่างไร หรือกล่าวง่าย ๆ ก็คือให้รู้ตัวเองว่ามีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมในลักษณะใดบ้าง ส่วนการเคลื่อนไหวเป็นการสอนให้ผู้เรียนสามารถเคลื่อนไหวไปยังสถานที่ต่าง ๆ ได้อย่างปลอดภัย การเคลื่อนไหวสามารถใช้คนนำทาง ใช้สุนัขนำทาง ใช้ไม้เท้า และใช้เครื่องมือทางอิเล็กทรอนิกส์

2. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน จะมีปัญหาทางภาษาและการพูด เนื่องจากสภาพการได้ยินมีความบกพร่อง การแสดงออกทางอารมณ์ของผู้เรียนจะใช้พฤติกรรมทางกาย เป็นสื่อแสดงออกมา การเรียน การปรับตัว การสังคม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะด้อยกว่าผู้เรียนปกติ เนื่องจากไม่สามารถใช้ประโยชน์จากการสื่อสารได้เหมือนคนอื่น ผู้เรียนที่พัฒนาการทางภาษาช้าแต่ความสามารถทางสติปัญญาเท่าผู้เรียนปกติทุกอย่าง เพียงแต่มีข้อจำกัดทางภาษาจึงทำให้ดูเหมือนว่า ผู้เรียนด้อยกว่าผู้เรียนอื่น ๆ ทั่วไป การปรับตัวแตกต่างไปจากผู้เรียนปกติบางครั้งดูโดดเดี่ยวเหงาหงอย ดังนั้นในการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนบกพร่องทางการได้ยิน ควร มีลักษณะของหลักสูตรและการสอนที่สามารถใช้ร่วมกับหลักสูตรของผู้เรียนปกติได้ แต่ต้องมีการปรับในเรื่องของจุดประสงค์และการวัดผลประเมินผล สำหรับการสอนผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ไม่ว่าจะ เป็นประเภทหูตึงหรือหูหนวกก็ตามจำเป็นต้องสอนให้มีโอกาสฝึกพูด ผู้เรียนทุกคนต้องได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการพูด ดังนั้นในการสอนผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ควรครอบคลุมการฝึกฝนผู้เรียนในด้านต่าง ๆ คือ

2.1 การฝึกฟัง (Auditory Training) เป็นวิธีการสอนผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินให้รู้จักฟัง โดยมีเป้าหมายหลัก 3 ประการ คือ

2.1.1 ให้รู้จักเสียงที่ฟัง ไม่ว่าจะ เป็นเสียงอะไรก็ตาม รวมทั้งเสียงที่เป็นการพูดในสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ของผู้เรียน

2.1.2 ให้แยกเสียงที่คละกันในสิ่งแวดล้อม ซึ่งควรฝึกเมื่อผู้เรียนอายุได้ 3 ขวบ

2.1.3 ให้แยกเสียงพูดได้ว่า เป็นเสียงเช่นไร หรือเสียงใคร

2.2 การฝึกอ่านคำพูด (Speech Reading) เป็นการฝึกอ่านริมฝีปาก หรือการเคลื่อนไหวริมฝีปากของผู้พูด เพื่อให้เข้าใจความหมายตรงกัน

2.3 ภาษามือและการสะกดนิ้วมือ (Sign Language and Fingerspelling) เป็นวิธีดั้งเดิมที่เริ่มมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 และยังคงใช้มาจนถึงปัจจุบัน ภาษามือมีข้อดี คือ สามารถสื่อความหมายได้รวดเร็วและเป็นที่น่าสนใจของคนหูหนวกได้โดยสะดวก

2.4 การสื่อสารระบบรวม และท่าแนะคำพูด (Total Communication and Cued Speech) การสอนคนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินในปัจจุบัน ไม่ได้เน้นการฝึกฟังหรือภาษามืออย่างเดียวเหมือนในอดีต แต่พยายามจะใช้หลาย ๆ ระบบรวมกัน

3. บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

บุคคลที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญา จะมีพัฒนาการช้ากว่าผู้เรียนปกติทั่วไป มีช่วงความสนใจสั้น มีข้อจำกัดในการปฏิบัติตน ช่วยเหลือตนเองได้ต่ำกว่าวัย แนวทางการจัดการศึกษา สำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญา มีดังนี้

- 3.1 สอนโดยเน้นให้ผู้เรียนท่องจำคำหรือข้อความ โดยให้ผู้เรียนพูดออกเสียงให้ชัดเจน
- 3.2 สอนโดยเน้นการจำแนกส่วนต่าง ๆ พร้อมบอกชื่อและวาดภาพประกอบ
- 3.3 เนื้อหาที่จะให้ผู้เรียนเรียน ควรเป็นสิ่งที่มีความหมายและเกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียน
- 3.4 ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้จับต้องและสัมผัสในสิ่งที่ให้ผู้เรียนเรียน
- 3.5 หมั่นทบทวนสิ่งที่เรียนไปแล้วบ่อย ๆ เพื่อให้ผู้เรียนจำได้
- 3.6 ควรมีภาพประกอบในการอธิบายเนื้อหาบางอย่างให้ผู้เรียนเข้าใจ
- 3.7 ควรให้แรงเสริมแก่ผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ

เทคนิคการสอนผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

1. หลัก 3 R's ประกอบด้วย

1.1 Repetition คือ การสอนซ้ำ ๆ ซาก ๆ ทบทวนบ่อย ๆ สอนง่าย ๆ สั้น ๆ และสอนจากง่ายไปหายาก

1.2 Relaxation คือ การสอนจะต้องไม่เคร่งเครียด ให้บรรยากาศผ่อนคลายดัดแปลงการสอนเป็นการเล่น การร้องเพลง การเล่นเกม

1.3 Routine คือ การสอนจะต้องสม่ำเสมอเป็นประจำ

2. การวิเคราะห์งาน (Task Analysis) การวางแผนการสอนที่ละเอียดแยกย่อยเรื่องที่จะสอนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ ซึ่งในแต่ละขั้นตอนครูจะต้องเข้าไปช่วยเพื่อให้ผู้เรียนทำได้ การช่วยเหลือนี้ ครูจำเป็นต้องใช้เทคนิคที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนทำได้ในระยะแรก ครูต้องช่วยทุกขั้นตอน และลดลงเมื่อผู้เรียนทำได้มากขึ้น

3. การทำตัวอย่างให้ดู (Modeling) การแสดงวิธีการที่ถูกต้อง ผู้เรียนควรจะทำสิ่งที่ถูกต้องและฝึกทำในเรื่องนั้น ซึ่งการให้เพื่อนที่เป็นผู้เรียนปกติแสดงตัวอย่างเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดี

ข้อเสนอแนะสำหรับครูในการทำตัวอย่าง มีดังนี้

3.1 ครูต้องทำตัวอย่างให้ผู้เรียนดูหลาย ๆ ครั้ง

3.2 ใช้ภาษาพูดให้ชัด

3.3 สีนํ้าท่าทางของครู

3.4 ครูต้องมีความอดทน

4. การแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing) เป็นเทคนิคที่ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดี ผู้เรียนจะเข้าใจและสามารถเลียนแบบสิ่งที่ถูกต้องได้ในที่สุด

4.1 ครูควรจัดเตรียมอุปกรณ์ที่จะสอนให้พร้อม

4.2 ควรนำผู้เรียนปกติมาร่วมการแสดงบทบาทสมมติด้วย

4.3 ครูต้องใจเย็นและให้โอกาสเสมอเมื่อผู้เรียนทำไม่ได้

5. การช่วยชี้แนะ (Prompts)

5.1 การกระตุ้นทางกาย เป็นการช่วยเหลือผู้เรียนในการเคลื่อนไหว เช่น ผู้เรียนเอื้อมมือหยิบของไม่ถึง ครูช่วยอุ้มผู้เรียนขึ้น ครูจับมือผู้เรียนลากเส้นในครั้งแรก ๆ เป็นต้น

5.2 การเน้น เป็นการเน้นด้วยเสียงหรือด้วยเส้นก็ได้ การแทนด้วยเสียง ได้แก่ การเปล่งเสียง คำตอบดัง ๆ เป็นต้น การเน้นด้วยเสียง เช่น ชิดเส้นสีขาวรอบเครื่องมือที่เป็นอันตราย แล้วอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจ จนกระทั่งผู้เรียนเข้าใจดีแล้วจึงลบเส้นออก เป็นต้น

5.3 การช่วยด้วยคำพูด (วาจา) การพูดของครู มีความสำคัญและต้องระมัดระวัง ดังนี้

5.3.1 ครูต้องใช้คำพูดในเชิงบวก

5.3.2 ครูต้องไม่ใช่คำสั่งที่ยาวเกินไป

5.3.3 ครูไม่ควรบอกให้ผู้เรียนเลือกอะไร เช่น เลือกสิ่งนี้ดีหรือไม่ ถูกหรือไม่ถูก ควรสั่งให้ผู้เรียนเลือกสิ่งที่ถูกต้องเท่านั้น

การช่วยด้วยคำพูด (วาจา) ครูต้องควบคุมเสียงไม่ใช่อารมณ์ลงไปในกรพูดกับผู้เรียน การเน้นสำคัญ เช่น “ใช่” “ไม่ใช่” “เก่ง” ผู้เรียนจะเรียนรู้จากคำพูดของครูและตอบรับได้อย่างถูกต้อง

6. การช่วยจัดตำแหน่ง (Situational Prompt) ผู้เรียนสามารถผ่านการเรียนรู้ และทำได้ โดยครูเป็นผู้ที่ช่วยผู้เรียน การสอนในแต่ละเรื่องผู้เรียนอาจพบปัญหา ในขั้นตอนย่อยที่ทำให้ผู้เรียนไม่ผ่าน วิธีการช่วยจัดตำแหน่ง คือ เทคนิคที่ครูพบว่าผู้เรียนมีปัญหาในขั้นตอนใด จึงแก้ไข เช่น ครูให้ผู้เรียนหยิบเลข 1 แต่ผู้เรียนหยิบผิดเป็นเลข 2 เนื่องจากครูพบว่า ผู้เรียนมองไม่ทั่ว ครั้งต่อไป ครูอาจ วางเลข 1 ให้ใกล้ตัวผู้เรียนมากกว่าเลข 2 ผู้เรียนจะหยิบของใกล้ตัว เมื่อฝึกครั้งต่อไป ครูวางเลขคละกันผู้เรียนก็จะทำได้ การใช้เทคนิคเพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ เป็นหน้าที่สำคัญที่ครูการศึกษาพิเศษ ต้องมีเทคนิคและวิธีการที่เหมาะสม

4. บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวหรือสุขภาพ

แนวทางในการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวหรือสุขภาพ มีดังนี้

4.1 จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของแต่ละคน โดยจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program: IEP)

4.2 จัดให้คนพิการได้รับสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก บริการและความช่วยเหลือตามความต้องการจำเป็นพิเศษของแต่ละคนอย่างครบถ้วน และมีประสิทธิภาพ

4.3 จัดทำแผนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดหลักสูตรในแต่ละระดับ

ระดับการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรมี 3 ระดับ คือ

1. ระดับวัยก่อนเรียน หลักสูตรสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายในระดับนี้ควรเน้นเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวและการสื่อสาร (การสื่อความหมาย) การเคลื่อนไหวรวมไปถึงการพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ (แขน ขา) และกล้ามเนื้อเล็ก (นิ้วมือ) จุดมุ่งหมายสำคัญของการเตรียมความพร้อมในระดับนี้ คือ ให้ผู้เรียนสามารถเคลื่อนไหวได้โดยไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่นมากนัก

ปัญหาสำคัญอีกอย่างหนึ่งของผู้เรียนประเภทนี้ คือ การพูดและภาษา ซึ่งในบางรายอาจช้ากว่าผู้เรียนปกติ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร คือ การพัฒนาทักษะด้านการพูดและภาษาของผู้เรียนให้สามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้

2. ระดับประถมศึกษา หลักสูตรในระดับประถมศึกษา อาจเป็นหลักสูตรเดียวกันกับที่ใช้สำหรับผู้เรียนปกติ แต่ความแตกต่างที่สำคัญในระดับประถมศึกษา คือ หลักสูตรสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวหรือสุขภาพ ควรเน้นทักษะทางสังคม ทั้งนี้บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวหรือสุขภาพ ยังขาดทักษะในการติดต่อผู้มิตรกับผู้อื่น อาจเป็นเพราะผู้เรียนหลายคนขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากความพิการของตนเอง ดังนั้นหลักสูตรในระดับนี้ ควรเน้นทักษะในทางสังคมเพิ่มเติมในหลักสูตรสำหรับผู้เรียนปกติ

3. ระดับมัธยมศึกษา หลักสูตรสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวหรือสุขภาพ ควรมีลักษณะที่ไม่แตกต่างจากผู้เรียนปกติมากนัก เพราะผู้เรียนประเภทนี้ส่วนมากต้องการได้รับการรับรองว่ามีความสามารถด้านการเรียนเท่าเทียมกับผู้เรียนปกติ จุดเน้นของหลักสูตรในระดับนี้อยู่ที่หมวดสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและการเตรียมความพร้อมทางด้านอาชีพ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้เมื่อจบจากโรงเรียนไปแล้ว ทักษะที่นักเรียนจำเป็นต้องมีอาจ ได้แก่ การใช้บริการรถสาธารณะ การดูแลรักษาบ้านเรือนของตนเอง การดูแลรักษาสุขภาพของตน การดูแลรักษาอุปกรณ์และเครื่องมือในการบำบัด การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และการหางานทำ เป็นต้น

การจัดการเรียนการสอนแก่ผู้เรียนประเภทนี้ ยังต้องใช้แผนการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้

1. เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวหรือสุขภาพมีโอกาสเรียนร่วมในชั้นปกติให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
2. ให้โอกาสกับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวหรือสุขภาพให้มีความรู้ทักษะในด้านวิชาการ สังคม และวิชาชีพเพื่อให้มีพัฒนาการสูงสุด
3. ให้โอกาสกับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวหรือสุขภาพให้มีความรู้และทักษะในด้านวิชาการ การสื่อความหมาย การคำนวณ การรู้จักคิด การวิเคราะห์และแก้ปัญหาด้วยตนเอง
4. การฝึกทักษะชดเชยกับทักษะด้านที่สูญเสียไป เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาสูงสุดตามศักยภาพของตน
5. เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อตนเอง

5. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

โรงเรียนควรจัดทำแผนการเรียนรายบุคคลให้สอดคล้องกับระดับความบกพร่องของผู้เรียนแต่ละด้าน โดยทำความเข้าใจกับครูถึงปัญหาและความบกพร่องของผู้เรียน เน้นการสอนเสริมในทักษะที่บกพร่อง เช่น การสะกดคำ อ่าน เขียนสอนเป็นกลุ่มย่อยหรือตัวต่อครั้งละ 30-45 นาที สัปดาห์ละ 4-5 วัน การช่วยอ่านบทเรียนให้ฟัง เพื่อให้ผู้เรียนได้เนื้อหาความรู้ได้เร็วขึ้น การให้เวลาในการทำสอบเพิ่มขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนมีเวลาเพียงพอในการ อ่านโจทย์ และเขียนตอบจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนได้ดีขึ้น และควรส่งเสริมทักษะด้านอื่น ๆ ที่ผู้เรียนสนใจ เช่น ดนตรี กีฬา ศิลปะ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

6. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา

แนวทางในการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา มีดังนี้

6.1 การสื่อความหมายโดยใช้ท่าทางหรือภาษามือ

ข้อดี

1. เรียนรู้ได้ง่าย สื่อสารได้รวดเร็ว
2. สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา
3. เริ่มเรียนเมื่อไหร่ก็ได้

ข้อจำกัด

1. ภาษามือ จะเป็นที่รู้จักเฉพาะในสังคมคนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
2. การสื่อความหมาย โดยใช้ภาษามือมีความจำกัดเฉพาะลักษณะของภาษามือมักเป็น Code หรือสัญลักษณ์
3. ไม่สามารถสื่อความหมายได้ละเอียดเหมือนภาษาพูด

4. ไม่มีลูกเล่นทางภาษา เช่น คำเปรียบเทียบ อุปมา – อุปมัย คำพังเพย เป็นต้น

5. ผู้ที่สื่อความหมายโดยใช้ภาษามือจะมีโอกาสเลือกทางการศึกษา และประกอบอาชีพได้น้อยกว่าผู้ใช้ภาษาพูด

6.2 การสื่อความหมายโดยใช้การฟังหรือภาษาพูด

ข้อจำกัด

1. การฝึกสอนให้ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการพูดที่ด้อยกว่าเสียงพูดจะต้องเริ่มการกระทำตั้งแต่อายุน้อย ๆ

2. การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการฟัง และการพูดจะต้องอาศัยความพยายามอย่างมาก จะต้องทำการฝึกอย่างถูกต้อง และต่อเนื่อง

6.3 การแก้ไขการพูด (Speech Therapy)

การแก้ไขการพูด เป็นการบำบัดรักษา และแก้ไขความบกพร่องที่เกิดจากการใช้อวัยวะในการพูด หรือความบกพร่องทางสมองในบางด้านที่ส่งผลกระทบต่อ การได้ยิน และการออกเสียงที่ทำให้ลูกน้อยไม่สามารถพูดได้ตามพัฒนาการปกติของวัย

7. บุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรม หรืออารมณ์

แนวทางในการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรม หรืออารมณ์ มีดังนี้

7.1 ฝึกฝนทักษะด้านการเรียน เช่น ฝึกอ่านหนังสือ เขียน คำนวณ โดยครูการศึกษาพิเศษ และฝึกให้ผู้เรียนใช้อุปกรณ์ช่วยเรียน เช่น ใช้เครื่องอัดเทปมาช่วยในกรณีที่มีปัญหาการอ่าน โดยคุณครูหรือผู้ปกครองอ่านหนังสือใส่เทปแล้วเปิดให้ผู้เรียนฟังให้ใช้คอมพิวเตอร์ และ Soft Ware ที่ช่วยในการเรียน (โปรแกรมอ่าน ไทย เขียนไทย) ผู้เรียนที่มีปัญหาการคำนวณควรได้ใช้เครื่องคิดเลข ลูกคิด เป็นต้น

7.2 พัฒนาความสามารถรอบด้าน พัฒนาความสามารถทุกด้าน เช่น กีฬา ดนตรี ศิลปะ การใช้เครื่องมือช่าง การทำกิจกรรม การใช้ภาษา การใช้คอมพิวเตอร์ การช่วยเหลือแก้ปัญหาด้วยตัวเอง

7.3 พัฒนาจุดด้อย โดยฝึกกิจกรรมบำบัด Sensory Integration ศิลปะบำบัด ดนตรี บำบัด ฝึกฝนทักษะที่มาขัดขวางด้านการเรียนรู้ เช่น ฝึกพูด ฝึกทักษะการใช้มือ และการทำงานประสานระหว่างมือกับตา (Visual-Spatial) ฝึกฝนทักษะเฉพาะที่บกพร่องโดยครูการศึกษาพิเศษ เช่น การอ่าน สะกด คำนวณ

7.4 ส่งเสริมทักษะทางสังคม เปิดโอกาสให้มีประสบการณ์ตรงในหลายเรื่อง เพื่อเพิ่มความมั่นใจในตนเอง และเป็นที่ยอมรับ ส่งผลให้ผู้เรียนมีความสุข ภูมิใจ เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ และสามารถยอมรับข้อจำกัดของตนเอง

8. บุคคลออทิสติก

การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา มีบทบาทสำคัญในการเพิ่มทักษะพื้นฐานด้านสังคม การสื่อสารและทักษะทางความคิด ซึ่งทำให้เกิดผลดีในระยะยาวโดยเนื้อหาหลักสูตรจะเน้นการเตรียมความพร้อม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้ในชีวิตประจำวันจริง ๆ ได้ แทนการฝึกแต่เพียงทักษะทางวิชาการเท่านั้น ควรมีการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program:IEP) โดยออกแบบให้เหมาะสมกับระดับความสามารถ ความบกพร่อง และความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ง่าย ไม่สับสน ผู้เรียนสามารถนำทักษะที่ได้จากชั้นเรียนไปใช้ในนอกห้องเรียน ได้ โปรแกรมการสอนในห้องเรียนที่น่าสนใจ คือ โปรแกรม TEACCH (Treatment and Education of Autistic and Related Communication Handicapped Children) พัฒนาโดย Dr.Eric Schopler เน้นการสอนอย่างมีระบบขั้นตอน และการจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับผู้เรียนเป็นหัวใจสำคัญ โดยมีการจัดห้องเรียนให้เป็นระบบจัดของเป็นหมวดหมู่ จัดตารางเวลากิจกรรมต่าง ๆ แน่นนอน และมีความคาดหวังที่ชัดเจน ทำให้ผู้เรียนรู้ว่าเขาต้องทำอะไรบ้าง และสอนอย่างมีขั้นตอน วิธีการสอน จะเน้นใช้ภาพมากกว่าเสียง สอนให้สื่อสารโดยใช้รูปหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ เนื้อหาจะครอบคลุมในทักษะทุกด้าน

9. บุคคลพิการซ้อน

แนวทางในการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลพิการซ้อน มีดังนี้

9.1 การจัดการศึกษาแบบเรียนร่วม จัดการเรียนการสอนให้บุคคลพิการซ้อนเรียนร่วมกับบุคคลทั่วไปในระบบโรงเรียนตามศักยภาพ และความต้องการของแต่ละบุคคล

9.2 การจัดการศึกษาแบบการศึกษาในโรงเรียนพิเศษ จัดการเรียนการสอนให้บุคคลพิการซ้อนที่ไม่สามารถไปเรียนร่วมได้เรียนในโรงเรียนเฉพาะประเภทความพิการ

9.3 การจัดการศึกษาแบบศึกษานอกระบบ จัดการเรียนการสอนให้กับบุคคลพิการซ้อนที่ไม่สามารถเรียนในระบบโรงเรียนหรือโรงเรียนพิเศษได้แก่ บุคคลพิการซ้อนที่อยู่ ตามบ้าน โรงพยาบาล ศูนย์การเรียนทั้งรัฐ และเอกชน

9.4 การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย จัดการเรียนการสอนให้กับบุคคลพิการซ้อนที่ผู้ปกครองต้องการจัดการศึกษาให้ด้วยตนเอง ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา และความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพ